

ט"ו בשבט: חג שצומח לאורך הדורות

מחנכים ומחנכות יקרים,

האור הגדול של חנוכה ממשיך ומחמם אותנו גם בימי החורף הקרים שסוף סוף הגיעו, הנה לוח השנה רץ קדימה ואנו כבר בהכנות לט"ו בשבט.

ט"ו בשבט הנו חג ייחודי וכליכך ארץ ישראל. למעשה רק מי שגר כאן בארץ ישראל חי ומרגיש ממש את החג, ואנחנו זכינו להיות כאן בארץ ישראל, לשיר על השקדיה וגם לראות אותה במלוא פריחתה. בט"ו בשבט אנו חוגגים את חג האילנות על אף שרק השקדיה כבר פורחת, וכל שאר העצים עדיין יונקים מים ומתכוננים לבלבל ולתת פרי לקראת חג האביב אשר בעוד חודשיים.

במהלך הדורות התעצב והתגלגל חג ט"ו בשבט בהתאם לרוח ארץ ישראל והחיבור לאדמה שאליה שבנו. כיום אנו חוגגים בט"ו בשבט את חג הנטיעות ואת חג איכות הסביבה ואפילו את חג הדמוקרטיה. "כי האדם עץ השדה" - בחג זה אנו יורדים לעומק הדמיון בין האדם לעץ, מתבוננים ולומדים מתהליכי הצמיחה לחיינו. בקבצים המצורפים ישנם חומרים רבים שמהם ניתן להרכיב שיעור ואף יותר, כהכנה לחג ברוח תכנית "קרוב ללב".

מה במערך?

1. נגיעה בקצרה בהשתלשלות החג על תחנותיו והתפתחותו וכן אופן נסיים ביצירה.
2. כי האדם עץ השדה - מצורפים שלושה סיפורים. שני סיפורים הם מהווי חיי היוס-יוס של ילדי בית הספר, והשלישי סיפור שהיה דאמת. בכל אחד מהסיפורים יש נגיעה בהשאלה בין העץ לאדם ולמידה מהעץ ולמידתו לחיינו. דרך הסיפורים נלמד מהעץ על מידת הסבלנות, על כוחה של האחדות ועל חיזור לשורשים. הקבצים כתוחים כדי שתוכלו לערוך ולהתאים אותם לצורכיכם.

בהצלחה רבה!

מאחלת לנו חג של צמיחה וניקה מהשורשים, חג שירבו בו המפגשים והחיבורים.

בברכה, חגית וצוות קרוב ללב

1. מי אתה, ט"ו בשבט?

המטרה:

היכרות עם החג והתפתחותו לאורך השנים.

מהלך השיעור:

1. על כל תחנה מוגלגלי החג ישנן שאולות רקע והסגרי: ראש השנה החקלאית, עץ ישראל גאלה, חג הנטיעות, חג הכנסת וזג איכות הסביבה. אפשר לחלק כרפי עזרה ואפשר לערוך כשיעור בתליאה.
2. יצירת סימניה המורכבת מוגלגלי החג: סיכום השיעור ביצירה.

גלגולי החג: מחשבה ודין

ראש השנה לאילן

אומרים שאנחנו, מדינת ישראל, אומת ההמצאות. מהמדינה שלנו צומחות המצאות רבות אשר נפוצות לכל העולם. אכן עוד לפני הקמת המדינה, בזמן העלייה השנייה, הומצאה שיטת מגורים חדשה בארץ ישראל: הקיבוץ. הרעיון המרכזי אשר עמד מאחורי הקיבוץ הוא שכל אחד ייתן את חלקו למען הכלל ויקבל את צרכיו. לכל אחד מחברי הקיבוץ היה תפקיד שונה בהתאם לצורכי הקיבוץ, וכל אחד קיבל מקופת הקיבוץ את מה שהיה זקוק לו, בלי קשר לכמה שהוא "הכניס" לקופה. כך גם מנהל המפעל וגם העובד הפשוט ביותר - שניהם קיבלו את אותו השכר, בהתאם לצורכי משפחתם.

שאלות לדין:

1. האם זיקרתם אי פעם בקיבוץ?
2. מה מיוחד בקיבוץ?
3. מה השני זין לגור בעיר או בקיבוץ?
4. מי יודע מי המציא את הקיבוץ הראשון?

רעיון זה של קבוצה אשר עובדת יחד כל אחד בתפקידו וכולם למען כולם נמצא כבר במקורות שלנו. כאשר בני ישראל מגיעים ארצה ממצרים כל שבט מקבל את הנחלה שלו, השטח שלו, לעולמי עד. רק בני שבט לוי - משפחות הכהנים והלוויים - לא קיבלו נחלה, אדמה. הם לא היו חקלאים. להם היה תפקיד אחר, הם היו משרתי הציבור. הם היו המורים והעובדים בבית המקדש, עובדי ציבור. על שאר השבטים הוטלה החובה לדאוג לפרנסתם. לכן כל שאר השבטים היו מפרישים חלק (עשירית) מהיבול של השדות שלהם ונותנים לכהנים וללוויים.

נניח שאני חקלאי אשר מגדל בנחלתי עצי פרי. מתי אביא לשכניי ממשפחת לוי וכהן את הפירות בכל שנה? מה דעתכם?

למעשה, נשאלה השאלה מאיזה תאריך מפרישים בכל שנה את המעשרות. מתי למעשה מתחילה השנה החקלאית? האם זה מראש השנה שחל בחודש תשרי, או אולי דווקא בפסח? מנחשים?

"ארבעה ראשי שנים הם:

באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים.

באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי.

באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובולות, לנטיעה ולירקות.

באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים: בחמישה עשר בו."

החכמים פסקו שט"ו בשבט ואילך נחשבים פירות האילן שחנטו (שפירותיהם הבשילו) לפירות מהשנה החקלאית החדשה, ומהם יש להפריש את החלק לכהנים וללוויים. פירות חנוטים שנראו על האילן לפני כן שייכים ליבול השנה הקודמת.

עם ישראל בגולה

כאשר עם ישראל יצא לגלות, בכל שנה בט"ו בשבט ציינו הקהילות בגולה את החג על ידי אכילת פירות מארץ ישראל. לא היו אז בנמצא פירות טריים, ולכן היו אוכלים פירות מיובשים.

שאלות לדיון:

1. מדוע יש הנזהים לאכול דווקא פירות מיוזשים בט"ו בשבט?
2. איילו פירות אתם נוהגים לאכול בזיתכם בט"ו בשבט?
3. איזה פרי נמצא אצלכם תמיד בבית בעונה זו?
4. מהו הפרי האהוב עליכם ביותר?
5. האם יצא לכם לאכול פרי מיוחד אנזירי?

ובחזרה אל ארץ ישראל:

חג לנטיעות: תקופת ראשית המפעל הציוני

הדבר הראשון שעם ישראל מצווה לעשות בבואו לארץ ישראל הוא זה: "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל." (ויקרא יט כג)

שאלות לדיון:

1. מה חש אתם כש כן נטיעת עצים?
2. מדוע לנטיעת דווקא עצים פרי?
3. האם יצא לכם לטעת עצים? מה ההרגשה?

נטיעת האילנות הראשונה בט"ו בשבט - ראשיתה ביזמת הרב זאב יעבץ, הסופר, החוקר וההיסטוריון שהגיע לארץ בשנת 1887 וניהל את בית הספר בזכרון יעקב. הנטיעה הייתה במושבת העלייה הראשונה יסוד המעלה בשנת תרמ"ד (1884), ומאז נולדה מסורת חדשה של יציאת ילדי ישראל לנטיעות ביום זה. הסתדרות המורים והקרן הקיימת לישראל מיסדו מנהג זה בשנת 1906, ונתנו לו ממד חינוכי. על ידי כך שיתפו את הילדים, הלכה למעשה, בפיתוח הארץ ובשיפור נופה.

עובדה מדהימה: במסגרת מפעל הייעור של קק"ל שאין לו אח ורע בעולם ניטעו עד כה למעלה מ-240 מיליון עצים!

ט"ו בשבט - יום הולדת לכנסת ישראל, 1949

בט"ו בשבט תש"ט (14 בפברואר 1949) אישרה האסיפה המכוננת את חוק המעבר (מהמנדט הבריטי לשלטון העצמאי בארץ ישראל), שקבע כי האסיפה המכוננת תהיה הכנסת הראשונה של מדינת ישראל.

חג לאיכות הסביבה

החג המיוחד לאילנות מדגיש ביתר שאת את הצורך לשמור על הטבע ועל איכות החיים והסביבה, על החי, על הצומח, על האוויר הצח, על השקט והשלווה. ט"ו בשבט הוא הזדמנות חגיגית להגביר את הרגישות לעצים, לצמחים ולטבע בכלל.

"אני לא אוהב את הביטוי 'שמירת הטבע'. לא נולדנו לתוך מוזיאון. מותר לגעת בטבע. כאשר אדם עומד מול הטבע, אם זה הקטן בחרקים או השגיא בין ההרים, עמוד בענוה. אינני אומר אל תיגע. החלטת לגעת - גע, בענוה. זכור שאתה היום כאן ומחר אינך כאן."

(מעובד מתוך "פה ושם בארץ ישראל" מאת עמוס עוז)

שאלה לדין:

חשן, האס יש משהו סאנחנו יכולים לעשות כדי לשמור ולשפר את הסביבה שלנו?

סיכום: יצירה

בקובץ המצורף ישנה סימניה אשר יוצרת ציר זמן ומכילה את סיפור השתלשלותו ועיצובו של החג. אפשר לקשט את הסימניה ודרכה לעבור על תחנות החג השונות.

2. דבר אל העצים

המטרה:

"כי האדם עץ השדה" - בחג האילנות נכיר מקרוב את תכונותיהם של העצים ונלמד מהן לחיינו.

מהלך השיעור:

בשלושת הסיפורים המצורפים אפשר להשתמש בכמה דרכים, לפניכם ארבע הצעות:

1. אפשר לחלק את הכיתה לקבוצות ולתת לכל קבוצה לקרוא סיפור אחד ולהציג לפני כל הכיתה. זאת דרך שזרת שגרה ומעודדת יצירתיות. כך למעשה יהיו התלמידים שותפים למקידה ויהנו מעלאת הסיפורים.
2. אפשר גם לקרוא יחד את עלאת הסיפורים ואז להמחזק.
3. אפשר להתמקד בסיפור אחד או שניים ולדון בהם דהרחבה.
4. מצורף קובץ הזנוי כדף קומיקס. אפשר להציע לתלמידים להפוך את הסיפורים לסיפור קומיקס.

